Reformation och Prästskolan i Malmö

Källa: Wikipedia, Elenbogen Einar Bager, Malmö stad

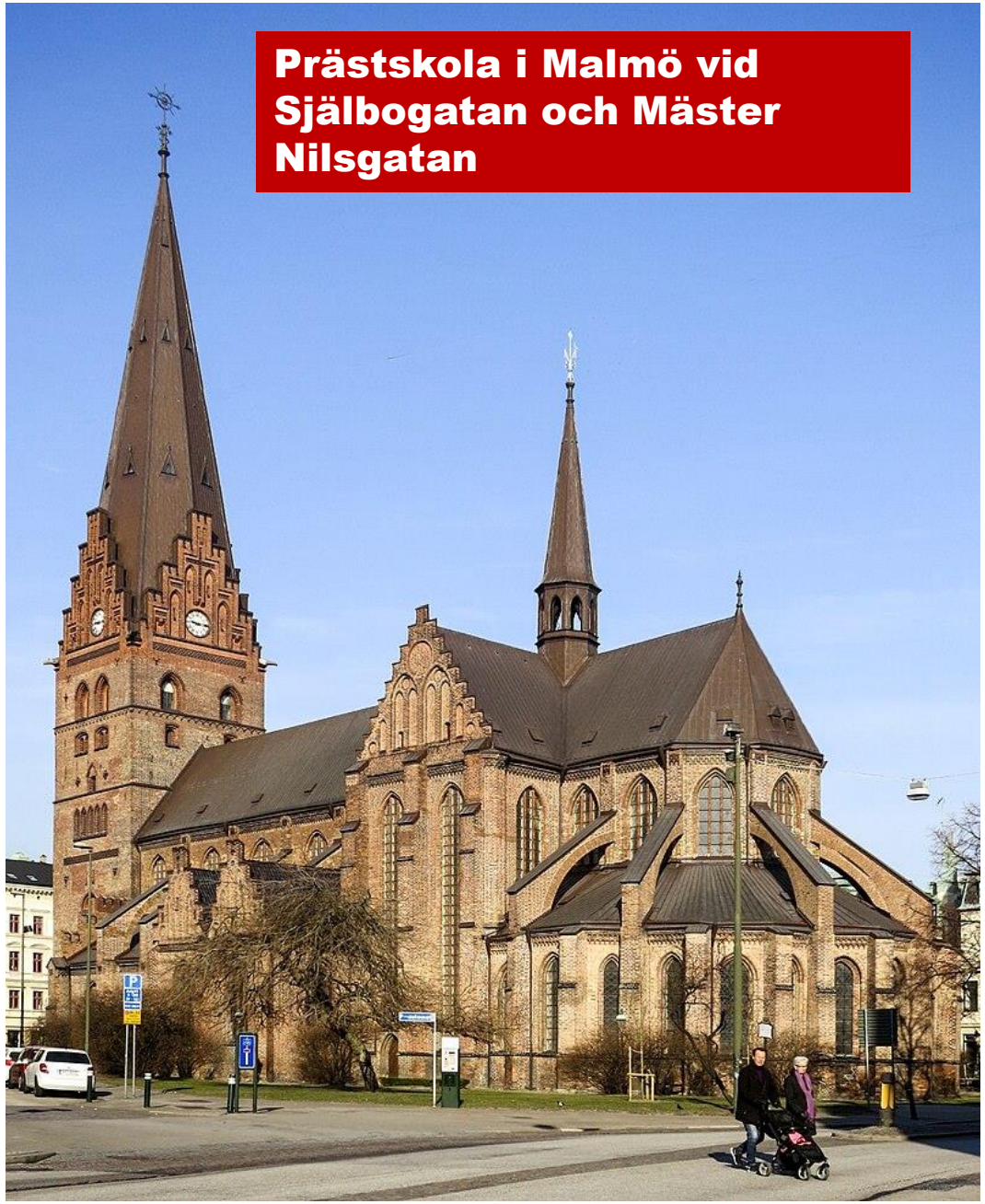

Prästskola i Malmö vid Själbogatan och Mäster Nilsgatan

Haderslev blev köpstad omkring 1150 och fick 1292 en på danska skriven stadsbalk och var under medeltiden en ansedd handelsstad med dominikankloster och domkapitel, skyddat av Haderslevshus, senare av Hansborg. Här började den danska reformationen delvis tyskspråkig. Under 1600- och 1700-talet mycket hårt av krig och bränder. 1800-talet medförde en ny uppblomstring för staden.

Prästskola
Kristian III bodde i Haderslevhus i Haderslev i Danmark och 1525 upprättade han där en prästskola med flera tyska lutherska lärare och tre år senare utfärdade han en ny kyrkoordning för norra Schleswig och drev sedan ut tiggarmunkarna därifrån.

Malmös prästskola hade som förebild den i Haderslev. När sedan Teologiutbildningen stängde i Köpenhamn, på grund av oro kring reformationen, då fanns ett behov att fylla.

Skolan hamnade intill Sankt Petri kyrka vid Själbogatan och Mäster Nilsgatan.
Det har även legat Sankt Petri kyrkogård där.
Grävande kanske kan ge benfynd vid tillfälle.

1525, så måste Malmöreformatorerna lämna Skåne i slutet av november 1528. De for till Raderslev i Sönderjylland, där reformationen genomförts våren 1528 och där det fanns en evangelisk prästutbildningsanstalt. Här fick de vidgade kunskaper i reformationsrörelsen och kanske en inspiration till att öppna ett prästseminarium i Malmö, sedan den teologiska undervisningen i Köpenhamn på grund av reformationsoron blivit nedlagd.

Malmö blev centrum för reformationen i Danmark. En av reformationens mest framträdande representanter var Claus Mortensen, präst i Sankt Petri. I Malmö utbildade prästseminariet dessutom protestantiska predikare. I staden grundades år 1528 även ett tryckeri som redan samma år utkom med "Malmömässan", den första lutherska gudstjänstordningen, och en dansk-luthersk psalmbok. Mortensen och andra reformatorer ansåg att deras främsta uppgift var att predika och att psalmsång var ett viktigt medel för spridning av förkunnelsen hos folket. Som följd av reformationens kritiska studier av bibeln ifrågasattes många kyrkliga bruk som pilgrimsfärder, prästcelibat, reliker och kyrklig rikedom.

Prästskola i Malmö

Haderslev blev köpstad omkring 1150 och fick 1292 en på danska skriven stadsbalk och var under medeltiden en ansedd handelsstad med dominikankloster och domkapitel, skyddat av Haderslevshus, senare av Hansborg. Här började den danska reformationen delvis tyskspråkig. Under 1600- och 1700-talet mycket hårt av krig och bränder. 1800-talet medförde en ny uppblomstring för staden.

Prästskola

Kristian III bodde i Haderslevhus i Haderslev i Danmark och 1525 upprättade han där en prästskola med flera tyska lutherska lärare och tre år senare utfärdade han en ny kyrkoordning för norra Schleswig och drev sedan ut tiggarmunkarna därifrån.

Malmös prästskola hade som förebild den i Haderslev. När sedan Teologiutbildningen stängde i Köpenhamn, på grund av oro kring reformationen, då fanns ett behov att fylla.

Skolan hamnade intill Sankt Petri kyrka vid Själbogatan och Mäster Nilsgatan.
Det har även legat Sankt Petri kyrkogård där.
Grävande kanske kan ge benfynd vid tillfälle.

Reformationen fick tidigt uppbackning i Malmö av Jörgen Kock, Mikkelsens efterträdare. Den nya läran började predikas 1527 av Claus Mortensen från Malmö, med sådan framgång, att reformationen där var genomförd två år senare. Malmö blev därför utgångspunkten för den reformatoriska rörelsen i Lunds stift.

Claus Mortensen föddes i Malmö 1499, han växte upp här men utbildades vid domskolan i Lund, där han prästvigdes 1524. Året därpå begav han sig till Köpenhamn. Här kom han i kontakt med reformationens idéer. Bland inspiratörerna kan nämnas Peder Laurentsen och Frands Vormodsen. Gruppen var särskilt påverkad av den nordtyska reformationsrörelsen i Rostock och Stralsund.

Första evengeliska predikningen 1527

Tillbaka i Malmö höll Claus Mortensen i ett kapell utanför staden, vid nuvarande Pildammarna, den 29 maj 1527 vad som troligen var den första evangeliska predikan i vad som senare skulle bli Sverige. Mortensens predikningar, på danska och inte på latin, samlade stora åhörarskaror. Efter ett kungligt beslut, troligen på inrådan av Malmös borgmästare Jörgen Kock, fick Claus Mortensen rätt att använda franciskanernas klosterkyrka vid Västergatan för sina predikningar.

Efter ytterligare ett kungligt beslut 1528 kunde Malmös råd ta över klostren och dess stora tillgångar i staden. Reformationen genomförd 1528
Efter ett ingripande av den katolske ärkebiskopen i Lund tvingades Claus Mortensen lämna Malmö 1528 medan Peder Laurentsen och Frands Vormodsen däremot inkallades från Köpenhamn för att fortsätta reformarbetet. Året därpå var emellertid Claus Mortensen tillbaka och tillträdde nu tjänsten som kyrkoherde i St. Petri. Härmed får reformationen anses vara genomförd i Malmö. Frands Vormodsen skulle senare bli den förste lutherske biskopen i Lund sedan ärkebiskopsämbetet avskaffats 1536.

De två reformatorerna reste till *Haderslev i Jylland*. Här hade reformationen införts våren 1528 och här hade också *en skola för evangelisk prästutbildning startat* av hertig Kristian (senare Kristian III). Samtidigt inkallades till Malmö från Köpenhamn Frands Vormodsen och Peder Lauritzen. Den romersk-katolske ärkebiskopen i Lund verkar ha sett detta med gillande. Frands Vormodsen mottog till och med en pengagåva av ärkebiskopen och lovade samtidigt att endast predika Guds rena ord.

Snart blev dock Vormodsen mer polemisk. *De två reformatorerna i Malmö startade med stöd av Fredrik I och Malmös råd ett evangeliskt prästseminarium i staden.* Troligtvis har de haft *täta förbindelser* med de två *Malmöreformatorerna i Haderslev*. Peder Lauritzen gifte sig till exempel 1529 med Claus Mortensens syster Anne. Han utgav ett flertal tryckta skrifter, bland annat ”Malmöbogen” i januari 1530, en försvarsskrift för reformationen i staden.

Reformationen i Danmark hade nu fått *en viktig stödjepunkt i Malmö. Prästseminariet i staden växte* i och med att också Oluf Chrysostomus och Anders Liung anslöt sig. Oluf Chrysostomus blev också rektor för stadens Latinskola. Oluf Ulricksen tjänade seminariet genom att på sitt boktryckeri i staden trycka reformatorernas skrifter.
Efter en *offentlig diskussion mellan munkarna och prästseminariet* förbjöd stadens råd munkarna att fortsätta sin tiggeriverksamhet och att hålla sina mässor. Den 2 november utbröt slagsmål då reformatorerna försökte tränga sig in i klosterkyrkan. Snart tvingades dock munkarna under förnedrande former lämna sitt kloster.

Udsnit af Braun og Hogenbergs prospekt Haderslev fra 1585. Byggeriet stod på 1557 til 1582 med Hercules von Oberberg som bygmester. På slottet, der var et af tidligste eksempler på et fyrsteslot i renæssancestil i de danske riger, stod Christian 4.s bryllup med Anna Cathrine af Brandenburg 1597.
Det Kgl. Bibliotek.
Licens: Begrænset anvendelse

Haderslev

I Danmark framträdde den lärde karmelitmunken Poul Helgesen som en nordisk Erasmus. Han var en framstående bibelhumanist och kyrkokritiker, en sann katolik men också en varm vän av reformer inom katolska kyrkan. Karmelitorden hade hand om den teologiska undervisningen vid universitetet i Köpenhamn. Dess ledare var just *Poul Helgesen,* som undervisade i bibelkunskap och i bibelhumanismens anda lärde att kyrka när sann kyrka, blott när den stämmer med Den heliga skrift. Som medlärare hade Poul Helgesen en rad s. k. läsemästare eller lektorer, vilka sedan blev reformationens män, som *Frands Vormodsen, Peder Laurentsen, Oluf Chrysostomus och Anders Liung.*
Den sistnämnde var född i Malmö. Dessa fyra kom alla att verka i Skåne i reformationens tjänst. Helgesen hade ett stort reformatoriskt inflytande på dansk teologi, kyrka och prästutbildning, innan Luthers namn blev känt här Skåne och Danmark hade sina livligaste handels- och kulturförbindelser med de nordtyska hansastäderna. De större danska handelsstäderna hade ett betydande inslag av tyska köpmän. Genom dessa kulturella och kommersiella
kanaler nåddes först Danmark och dess handelsstäder av de nya reformatoriska inflytanden, som skulle föra till den evangeliska reformationen.

I Malmö hade Rostock tidvis två "kompanihus" Stora och Lilla Rostockgårdarna och här fanns 1468 -1529 en särskild Rostockgata, Lilla Rostockerstredet. Allt som skedde i Rostock och Nordtyskland överhuvudtaget blev säkert snart känt i Malmö och Skåne, ja hela Östdanmark. Jag tror att det sätt på vilket reformationen genomfördes i Rostock blev något av ett mönster för reformationen i Malmö. (Einar Bager) Vad blev följden av ärkebiskopens förut antydda ingripande mot Malmöreformatorerna? Jo, liksom Sliiter måste lämna Rostock *1525, så måste Malmöreformatorerna lämna Skåne i slutet av november 1528. De for till Raderslev i Sönderjylland, där reformationen genomförts våren 1528 och där det fanns en evangelisk prästutbildningsanstalt. Här fick de vidgade kunskaper i reformationsrörelsen och kanske en inspiration till att öppna ett prästseminarium i Malmö, sedan den teologiska undervisningen i Köpenhamn på grund av reformationsoron blivit nedlagd.*

Malmös Centrum under den Danska tiden